

Program för Årsta Havsbad

**Samråds-
förslag**
2005-02-15

Sammanfattning

Årsta havsbad är ett fritidshusområde omfattande ca 850 tomter vid Horsfjärden i Haninge kommun. Området anlades av HSB på 1930-talet och har en unik historia. Årsta havsbad är känt för sin småskaliga sportstugebebyggelse anpassad till omgivande natur.

Området har på senare tid omvandlats genom att människor bosatt sig permanent i sina fritidshus eller tillbringar allt mer tid i dem och ställer högre krav på sanitär standard. Utvecklingen har medfört växande problem med vatten och avlopp. Genom detta förslag till planprogram för Årsta havsbad görs ett försök att lösa nuvarande problem samt diskutera områdets framtida utveckling på ett övergripande plan.

Programförslaget grundar sig på ett uppdrag från Kommunstyrelsen 2004-05-24. Huvudsyftena med planarbetet är dels att på ett långsiktigt hållbart sätt trygga vatten- och avloppsförsörjningen och dels att värna om den kulturhistoriskt värdefulla miljö området konstaterats utgöra.

Vatten och avlopp

Planprogrammet föreslår att Årsta havsbad ska anslutas till kommunalt vatten och avlopp. Årsta Samfällighetsförening föreslås stå som huvudman och därmed ansvara för utbyggnad, drift och underhåll av det lokala ledningsnätet.

Bebyggelse

I programförslaget föreslås att kommande detaljplaner ska införa skydd för bebyggelsen i form av planbestämmelser som styr byggnadernas utformning och gestaltning. Takvinkeln föreslås begränsas för att värna om småskaligheten. Byggnadsarean föreslås utökas något för att möjliggöra tillbyggnad av sanitära utrymmen.

I områdets utkant norr om Årsta brygga ska det vid kommande planläggning utredas om ytterligare bebyggelse inspirerad av 30-talets sportstugebebyggelse kan tillkomma. Det kan komma att omfatta femtiotalet nya tomter som en naturlig avrundning på befintligt bebyggelseområde.

Natur och rekreation

Naturen bör så långt möjligt bevaras genom att värna allmänna naturområden och genom restriktioner för trädgård och markförändringar. Allmänna platser föreslås ses över och befintlig strandpromenad förlängas.

Andra frågor som behandlas i planprogrammet är förbättringar av trafiksituationen, problem med tillgänglighet och framkomlighet, hur servicefunktioner kan utökas m.m. För att ge området mer liv föreslås en ny anläggning för hotell-, restaurangverksamhet eller liknande vid Årsta torg där Årsta hotell och restaurang tidigare fanns.

Förslaget innebär en avvägning mot de intressen för totalförsvaret som finns i området.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	2	FÖRSLAG	35
INLEDNING	5	Programförslaget	37
Syfte	5	Bebyggelse	40
Årsta havsbad i kommunen och regionen	5	Huvudmannaskap	43
Avgränsning	6	Teknisk försörjning	45
Boende	6	Trafik och kommunikationer	47
Detaljplaneprocessen	6	Service och mötesplatser	49
Gällande planer	7	KONSEKVENSER	51
Tidplan	7	Miljöbedömning	53
Arbetsätt	7	REFERENSER	58
ÅRSTA HAVSBADS HISTORIA	9		
FÖRUTSÄTTNINGAR	13		
Natur, landskap och grönstruktur	15		
Kulturmiljöer	20		
Bebyggelse	21		
Trafik och kommunikationer	25		
Vatten och avlopp	28		
Service och mötesplatser	30		
Miljö- och riskfaktorer	31		

Inledning

Årsta havsbad har under en längre tid haft problem med vatten och avlopp till följd av ett ökande permanentboende och större utnyttjande av fritidsbostäder. Flera försök att komma till rätta med rådande problem har gjorts, men de har fallit av olika anledningar. Frågan om att återigen hantera de problem som finns initierades i samband med framtagandet av Kustplan – fördjupning av översiktsplanen för kusten och skärgården – antagen i maj 2002. Detta utmynnade i att Kustplanen antogs med rekommendationen ”ett koncentrerat helhetsgrepp bör tas för området” och att ”ytterligare bebyggelse bör ej tillkomma innan vatten och avloppssituationen har lösts”. VA-situationen i området måste lösas innan olägenhet för människors hälsa uppstår. Det är därutöver angeläget att ge stöd för den unika kulturmiljö som Årsta havsbad utgör. Kommunstyrelsen beslutade 2004-05-24 § 127 att ge miljö- och stadsbyggnadsförvaltningen i uppdrag att upprätta ny detaljplan för Årsta havsbad.

Syfte

Syftet med detaljplanen är att lösa nuvarande vatten- och avloppsproblem på ett långsiktigt hållbart sätt samt bevara områdets karaktär. Detta måste dock ske med hänsyn till de restriktioner som råder med anledning av de militära intressena i området. Årsta havsbad har ett stort kulturhistoriskt värde. Området kännetecknas av småskalig sportstugebebyggelse på naturtomter omgärdade av gröna staket och ett gatunät bestående av grusvägar och gångstigar. Målsättningen är att Årsta havsbad ska bevara och utveckla sin identitet som ”Sommarstaden vid Horsfjärden”.

Årsta havsbad i kommunen och regionen

Årsta havsbad är beläget i Haninge kommun på pendlingsavstånd från Stockholm. Området är ett av kommunens få strandnära fritidsområden. Utanför Årsta Havsbad ligger Horsfjärden med öar som Muskö, Gälö och Långgarn. Årsta brygga mitt i området är en viktig port till Stockholms södra skärgård med färjetrafik till Utö.

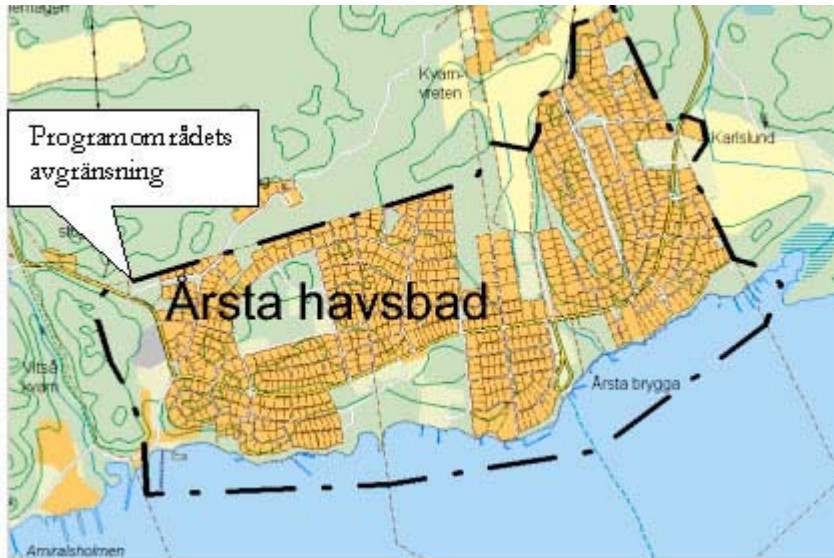
Årsta havsbad är ett tydligt avgränsat område omgivet av skog och i den nordöstra delen av öppen jordbruksmark. Sydväst om området finns Berga örlogsskolor med militära övningsområden.

Orienteringskarta Årsta havsbad

Årsta havsbad är ett unikt område i regionen. Det omfattar drygt 800 fritidshus men är ändå ett mycket småskaligt samhälle. Områdets tidstypiska planering och sportstugebebyggelse är värden som ger området dess speciella karaktär.

Kartbild över programområdet

Avgränsning

Uppdragsområdet omfattar hela det område HSB anlade på 1930-talet, från Flottans plan i väster till Karlslunds plan i öster, Vitså brygga, några mindre bebyggelseenkaver i områdets utkant varav de flesta tillkommit under senare tid samt ett öppet landskapsrum norr om Årsta brygga, där tillkommande bebyggelse föreslås.

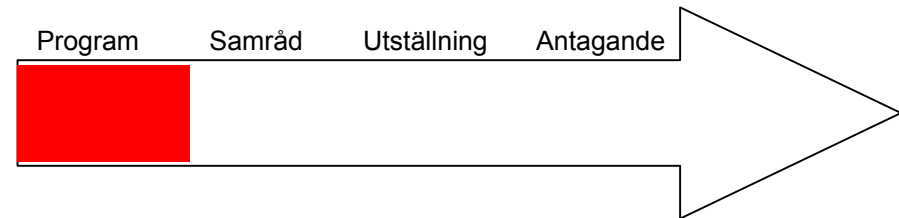
Boende

År 2003 var knappt 300 personer mantalskrivna i Årsta havsbad. Ca 150 fastigheter är i nuläget permanentbebodda. Utöver detta kan det finnas fler som bor i sina fritidshus under större delen av året utan att vara skrivna där. Av den permanentbosatta befolkningen utgörs knappt 20 procent av barn och ungdomar (0-19 år) och knappt 10 procent av pensionärer (över 65 år). Andelen barn och ungdomar har minskat under de senaste tre åren medan andelen äldre (över 55 år) har ökat kraftigt.

Detaljplaneprocessen

En detaljplan är ett juridiskt dokument som ska beskriva mark- och vattenanvändningen i ett område. Dokumentet ger både rättigheter och skyldigheter t ex byggrätt, styckningsrätt eller skyldighet att utforma byggnaden på något speciellt vis.

Detaljplaneringen regleras av plan- och bygglagens femte kapitel och ska enligt lagen följa en viss process (se pilen nedan).

Processen inleds med att ett program tas fram som anger förutsättningar, kommunens vilja, mål och avsikter med planen. Nästa fas i processen innebär ett samråd för förslag till detaljplan. Berörda sakägare och myndigheter har möjlighet att lämna synpunkter. Därefter upprättas detaljplanen och ställs ut under minst tre veckor.

Gällande planer, tidigare planering

I kommunens Kustplan finns Årsta havsbad med som ett utredningsområde där kulturmiljön bör få någon form av skydd. Enligt Kustplanen måste vatten- och avloppsproblemen lösas, eftersom de blir allt mer akuta i takt med att permanentbosättningen fortgår. Permanentningstrycket i kombination med de sanitära problemen och kulturmiljövärdena som finns i Årsta havsbad motiverar att vidare utredningar och ett mer koncentrerat helhetsgrepp bör tas för området.

För den obebyggda marken norr om Vår bostads väg gäller den fördjupade översiktsplanen för Årsta. Den medger att ett 80-tal kolonistugor uppförs på den öppna marken och att skogen ska bevaras som grönområde. En mer detaljerad planläggning krävs dock innan marken kan bebyggas.

För huvuddelen av Årsta havsbad gäller en byggnadsplan från 1976. Enligt denna ska tomterna ha en minsta storlek om 800 kvm och bebyggelsen får inte uppta större del än 1/12 av tomtens yta, dock högst 60 kvm. Bebyggelsen får uppföras med högst en våning till en höjd av 3,5 meter. Takvinkeln är inte reglerad i planbestämmelserna. För uthus gäller att de inte får uppta en större areal än 6 kvm och uppföras till en höjd av 2,5 meter.

Efter 1976 har några mindre byggnads-/detaljplaner tillkommit i området. Exempel på sådana mindre planändringar är att åtta nya tomter har tillkommit längs med Videnäsvägen och att ett bryggområde lagts in vid strandkanten där Båtstigen slutar i områdets sydvästra del.

Utbredningen av gällande planer framgår av kartbilden på nästa sida.

Tidplan

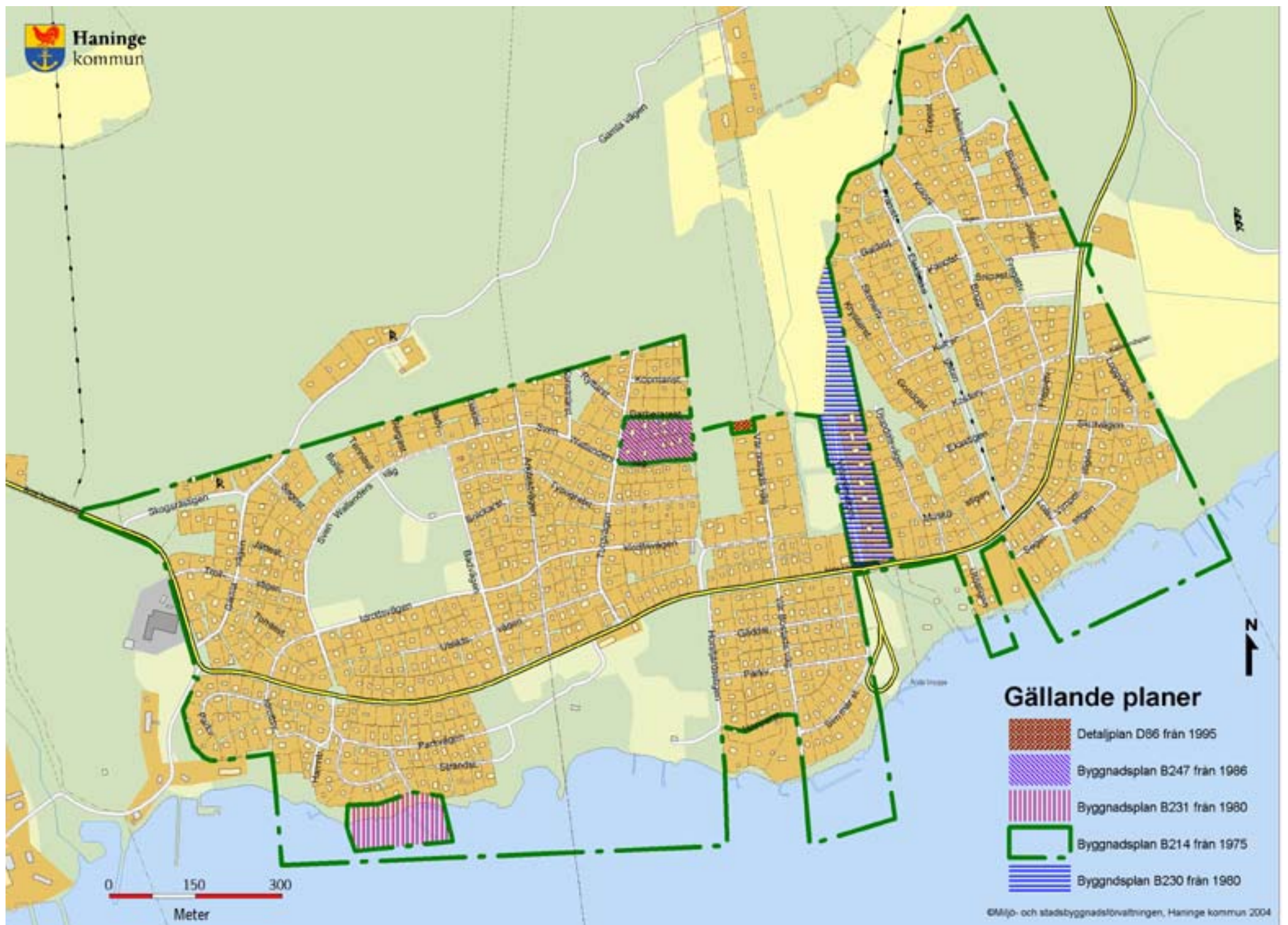
Denna programhandling väntas godkännas under våren 2005. Därefter följer detaljplanering. Områdets storlek medför att det sannolikt måste delas upp i flera detaljplaner. Etapp ett förväntas bli områdets västra del med hänsyn till föreslagen anslutningspunkt för vatten och avlopp och frågor kring Vitså brygga. En detaljplaneprocess tar normalt sett 1 – 1½ år om planen inte överklagas. Först när en detaljplan vunnit laga kraft kan utbyggnad av vatten och avlopp påbörjas.

Arbetsätt

Programförslaget har tagits fram av Miljö- och stadsbyggnadsförvaltningen i Haninge kommun. Under programarbetet har ett informationsmöte hållits i Årsta havsbad samt ett öppet hus i Haninge kulturhus för att inhämta synpunkter från fastighetsägare m fl.

Projektledare för programarbetet har varit Emelie Grind och Ingela Isaksson från planavdelningen. I arbetsgruppen har följande tjänstemän medverkat: Ulla Christiansson (mark och exploatering), Bengt Grönberg (vatten och avlopp), Kent Lindgren (trafik), Anita Persson (miljö), Ulla Pettersson (kartor) och Jan Öström (bygglov). Därutöver har en referensgrupp funnits som stöd bestående av: Margaretha Boström (kultur och fritid), Ronny Jarnstedt (vatten och avlopp), Mona Samuelsson (äldreomsorg) och Britt Stering (barn och utbildning).

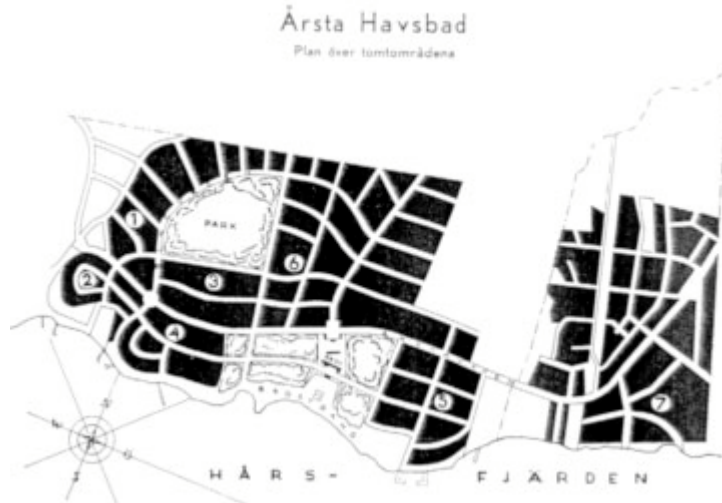

Årsta havsbads historia

”Årsta havsbad är en unik företeelse såväl nationellt som internationellt. Det är landets första anlagda fritidsby helt på kooperativ basis och intar idag en väl framskjuten plats i svensk bostadshistoria.” Så beskrivs Årsta havsbad i en sammanställning av kulturhistoriska miljöer av regionalt intresse i Stockholms län.

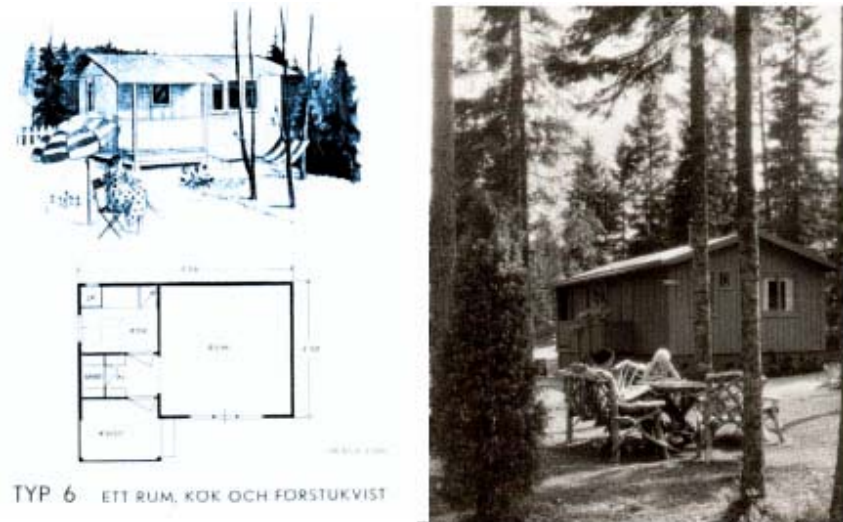
Årsta havsbad började anläggas 1929 av HSB. Den bärande idén för området var att med enkla medel och till rimlig kostnad erbjuda människor välbehövlig avkoppling från trängseln och osundheten i storstaden. Anläggningen byggdes helt på kooperativ basis, utan vinstmotiv och med tillämpning av självkostnadsprincipen. Årsta havsbad blev ett internationellt uppmärksammat exempel på 30-talets socialt betonade bostadsbyggande och tillkomsten av området är världsunikt.

Osvald Almqvists plan över tomtområdena

Lokaliseringen valdes mycket medvetet; området skulle ligga vid en bilväg inom fyra mils radie från Stockholm, det skulle ha en lång sandstrand och vara omgivet av vacker natur. Förhållandet till landskapet blev styrande för hela planläggningen och målet var att lämna naturen så orörd som möjligt.

Arkitekten Osvald Almqvist gjorde en plan för området med tomter på 500-900 kvm som arrenderades ut. De små tomterna komparerades av tillgång till frilagd strand och gemensamma strövområden. Almqvist ritade tio olika typstugor för Årsta havsbad som skulle ge bebyggelsen en enhetlig prägel, vara enkla och funktionella. Förutom sportstugorna fanns ett antal så kallade campingstugor som bestod av enkla masonitlådor, vilka hyrdes ut säsongvis.

Exempel på sportstugor – en typritning och ett gammalt foto

Hjärtat i hela området var sammanhanget torget – dansbanan – stranden. Särskild omsorg lades på gestaltningen av Årsta torg; ett rektangulärt stadsrum med fontän och en bred stentrappa mot havet, omgivet av gula trälängor. På torget hämtade folk vatten, handlade och umgicks. Där vände bussen och där fanns postkontor, bageri, charkuteri, frisersalong, bensinstation och kiosk samt butiker för livsmedel och fotoartiklar, dessutom bedrevs torghandel. Även på andra håll inom området växte små affärer upp.

Torghusbyggnader med fotobörna och torghandel

HSB:s paviljong från 1930-talets Stockholmsutställning flyttades till Årsta havsbad och utgjorde stommen i en hotell- och restauranganläggning, uppförd ovanför badstranden med serveringsterrasser ner mot vattnet. Det blev en mötesplats för kvällsnöje för sommargäster och militärer från den närbelägna örlogsstationen.

Andra gemensamma anläggningar var den långa stranden, båthamnar, tennisbana, fotbollsplan och dansbana. På somrarna höll en barnkoloni till vid Karlslund.

I takt med att allt fler invånare blev bilburna minskade underlaget för lokal service och de flesta butikerna fick slå igen. Hotellet började förfalla och fick slutligen eldas upp 1970.

De gemensamma torrdassen försvann år 1980 och de boende fick friköpa tomterna. 1985 övertog Årsta havsbadets samfällighetsförening förvaltningen av området från HSB. Sedan dess har tomterna förändrats i varierande omfattning och permanentbosättningen har ökat.

Områdets historia framgår av de årsringar som fortfarande kan avläsas i bebyggelsen. Här och där finns små röda torp och stugor från 1700- och 1800-talet, vilka ger en bild av den glesa landsbygdsbebyggelse som fanns där innan Årsta havsbad anlades. Större delen av området består av den karaktäristiska 30-talsbebyggelsen, Osvald Almqvists tio olika typstugor. Ett fåtal originalbyggnader har bevarats intakta genom årens lopp. I Årsta havsbadets nordöstra del finns ett delområde om ca femtio tomter som byggdes på 50- och 60-talet. Bebyggelsen påminner till stor del om 30-talsbebyggelsen men bildar trots det en egen årsring. Därefter har under 70-80-talet några små, avgränsade områden tillkommit som mindre kompletteringar.

